

**საქართველოს საინვესტიციო პოლიტიკის
სამართლებრივი ტრანსფორმაცია – კორპორაციათა
სოციალური პასუხისმგებლობის განვითარება ორმხრივ
საინვესტიციო შეთანხმებაში**

შოთა მშენიერაძე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოქტორანტი,
გლობალიზაციისა და სამართლის მაგისტრი (LL.M.),
მაასტრიხტის უნივერსიტეტი (ნიდერლანდების სამეფო),
საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს
ხელშეკრულებათა ექსპერტიზისა და სასამართლო
წარმომადგენლობის დეპარტამენტის იურისტი
Mshvenieradzeshota@gmail.com

რეზიუმე. წინამდებარე ნაშრომში განხილულია საქართველოს მონაწილეობით დადებულ ორმხრივ საინვესტიციო შეთანხმებებში კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის ინტეგრაციის პერსპექტივები. ორმხრივ საინვესტიციო ხელშეკრულებებს ტრადიციულ მოდელში თან სდევს ასიმეტრიული ხასიათი, რამდენადაც ცალმხრივად ფოკუსირებულია უცხოელ ინვესტორთა უფლებებზე, ხოლო მათი ვალდებულებები, რაც გარემოს თუ ადამიანის უფლებათა დაცვით ან სოციალურ მიზნებს შეეხება, ხშირად უგულებელყოფილი იყო. ბოლოდროინდელი საერთაშორისო ტენდენციები ცხადყოფენ ამ საერთაშორისო პრაქტიკის ეტაპობრივ ცვლილებას და ხელს უწყობენ პასუხისმგებლიანი ბიზნესის ქცევის უზრუნველყოფას. საქართველო ამ გლობალური ტენდენციის ნაწილი 2024 წელს უნგრეთთან დადებული ორმხრივი საინვესტიციო შეთანხმების შედეგად გახდა, რომელიც კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის პრინციპებზე ღიად მიუთითებდა. ეს მნიშვნელოვანი წინგადადგმული ნაბიჯია. მოცემულ ნაშრომში განმარტებულია დაბალანსებული მოდელის არსებობის მნიშვნელობა და მიღწევის საშუალებები, რომლებიც არც იმდენად მკაცრი იქნება, რომ ხელშემშლელი ფაქტორი აღმოჩნდეს უცხოური ინვესტიციების განხორციელების პროცესში, მაგრამ, ამავე დროს, ექნება უფრო რეალური დატვირთვა, ვიდრე სიმბოლურ მინიშნებებს გააჩნია.

საკვანძო სიტყვები: ორმხრივი საინვესტიციო შეთანხმებები, კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობა, უცხოელ ინვესტორთა პასუხისმგებლობა, საერთაშორისო საინვესტიციო სამართალი

1. შესავალი

გლობალიზაციის თანამედროვე ტენდენციების გამოჩენის დროიდან, კერძოდ კი, მას შემდეგ, რაც საერთაშორისო საინვესტიციო სამართლის ჩამოყალიბება დაიწყო, საინვესტიციო შეთანხმებები ემსახურებოდნენ ერთ უპირველეს მიზანს – ეს იყო უცხოელი ინვესტორების უფლებებისა და ინტერესების დაცვა. მათი მეშვეობით იქმნება უსაფრთხო გარემო ინვესტორთა შემოსვლისთვის უცხო სახელმწიფოში, რაც გულისხმობს ინვესტორებისთვის მნიშვნელოვანი სამართლებრივი ინსტრუმენტების მინიჭებას. ეს ინსტრუმენტები მოიცავს, როგორც არასამართლიანი მოპყრობისაგან თავის დაცვის უფლებებს, აგრეთვე დავის შემთხვევაში დაუყოვნებლივ საერთაშორისო არბიტრაჟისთვის მიმართვის შესაძლებლობას (როგორც, მაგალითად, ICSID-ის კონვენციის ქვეშ). გამომდინარე აქედან, ტრადიციულ საინვესტიციო შეთანხმებებში ძირითადი ნაწილი ორი ტიპის მუხლებს ეთმობა: ინვესტიციის განმახორციელებელთა უფლებებსა და მიმღები სახელმწიფოს ვალდებულებებს¹.

მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნული მიდგომა გამართლებულია უცხოელ ინვესტორთა ბუნებრივად სუსტი პოზიციიდან გამომდინარე, მსგავსი მოწესრიგება არ შეიძლება ჩაითვალოს იდეალურად. ამის მიზეზი არის, მათ შორის ის, რომ ინვესტორთა უფლებების დაცვა ზოგჯერ სხვა სიკეთეების ხარჯზე ხდება და შესაძლოა, თან სდევდეს იმგვარი უკუჩვენებები, როგორებიცაა საზოგადოებისათუ გარემოსათვის მიყენებული ზიანი. მაგალითისთვის, უცხოური კომპანიების საქმიანობის შედეგი არაერთხელ ყოფილა გარემოს დაბინძურება, მოსახლეობის იძულებითი გადაადგილება და შრომითი სტანდარტების დარღვევა. მიუხედავად ამისა, ტრადიციული საინვესტიციო ხელშეკრულებების ფარგლებში უცხოელ ინვესტორთა პასუხისმგებლობის საკითხი წლების განმავლობაში კვლავაც კომპლექსურ ამოცანად რჩებოდა.

ამ დისბალანსის აღმოსაფხვრელად, საერთაშორისო საინვესტიციო სამართლის კონტექსტში სულ უფრო და უფრო აქტუალური ხდება კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის კონცეფცია. კორპორაციათა სოციალური პასუხის-

¹ Kryvoi, Y. (2020). *Three Dimensions of Inequality in International Investment Law*. British Institute of International and Comparative Law, 8.

მგებლობის მთავარი იდეა მდგომარეობს იმაში, რომ კორპორაციებს აქვთ ვალდებულება ფართო საზოგადოების წინაშე. აღნიშნული მოიცავს ადამიანის უფლებათა დაცულობას, გარემოს დაცვას, სამართლიანი შრომითი გარემოს უზრუნველყოფასა და ადგილობრივი კანონმდებლობის პატივისცემას.

ჩანასახში კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობა არასავალდებულო ძალის მატარებელი, რბილი სამართლის ნორმების ერთობლიობა იყო, რომელიც განსაზღვრავდა კარგ კორპორაციულ ქცევას და არ აწესებდა მკაცრ სამართლებრივ ვალდებულებებს, თუმცა უკანასკნელი წლების განმავლობაში შეიმჩნევა ეტაპობრივი გადახვევა მსგავსი მიდგომიდან.

ზოგიერთი თანამედროვე საინვესტიციო შეთანხმება უკვე შეიცავს კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის მუხლებს. ამის ერთ-ერთი საინტერესო მაგალითია 2016 წელს მაროკოს და ნიგერიას შორის დადებული ორმხრივი საინვესტიციო ხელშეკრულება², რომელიც განსაზღვრავს კორპორაციათა სოციალურ პასუხისმგებლობას, ინვესტორთა მხრიდან ადამიანის უფლებათა პატივისცემასა და იმგვარ საერთაშორისო სტანდარტებთან თანხვედრაში ყოფნის საჭიროებებს, როგორცაა გაეროს სახელმძღვანელო პრინციპები ბიზნესსა და ადამიანის უფლებებზე, OECD-ის სახელმძღვანელო მულტინაციონალური საწარმოებისათვის პასუხისმგებლიანი ბიზნესის ქცევის წესები. ანალოგიური მიდგომაა გამოხატული ნიდერლანდების მოდელურ ორმხრივ საინვესტიციო შეთანხმების ტექსტშიც³.

კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის თაობაზე ჩანაწერების არსებობა მნიშვნელოვანი მოვლენაა, რამდენადაც ეს ხაზს უსვამს, რომ ინვესტორებს უფლებებთან ერთად გარკვეული ვალდებულებებიც გააჩნიათ. პრაქტიკაში აღნიშნული პრინციპი პირველად გამოიხატა ICSID-ის ტრიბუნალის მიერ საქმეში *Urbaser v. Argentina*, რაც მოცემულ ნაშრომში უფრო სიღრმისეულად იქნება განმარტებული⁴. მიუხედავად ამისა, კვლავაც ბუნდოვნად რჩება მათი

---

² Reciprocal Investment Promotion and Protection Agreement Between the Government of the Kingdom of Morocco and the Government of the Federal Republic of Nigeria (2016), Art. 24.

³ Netherlands model Investment Agreement 22 March 2019, Art. 7.

⁴ Crow, K., Lorenzoni Escobar, L. (2023). *International corporate obligations, human rights, and the Urbaser standard: Breaking new ground?* Beiträge zum Transnationalen Wirtschaftsrecht, 144, 11.

აღსრულების საკითხი საერთაშორისო არბიტრაჟში. შეთანხმების ბევრ ტექსტში ვკითხულობთ იმგვარ ჩანაწერებს, რომლებიც, მართალია, ხაზს უსვამენ სოციალურ პასუხისმგებლობას, მაგრამ არ ქმნიან სავალდებულო ძალის მქონე ვალდებულებებს.

წინამდებარე ნაშრომშიც ორიენტირებულია იმაზე, რომ გამოავლინოს საქართველოს საინვესტიციო პოლიტიკის რეფორმის შესაძლებლობები, რაც გულისხმობს, როგორც კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის შესახებ ჩანაწერების გაკეთებას საქართველოს სამომავლო ორმხრივ საინვესტიციო ხელშეკრულებებში, აგრეთვე სხვა მეთოდებს, რაც შესაძლებელს გახდის კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობით განსაზღვრული სიკეთეების დაცვას ქვეყანაში. შესაბამისად, განხილული იქნება, თუ რამდენად უნდა იყოს ამგვარი ჩანაწერები სავალდებულო ხასიათის და, ზოგადად, როგორ შეიძლება საერთაშორისო პრაქტიკის გათვალისწინებით აღნიშნული საკითხის მოწესრიგება.

ვინაიდან, მრავალმხრივი საინვესტიციო ხელშეკრულებები ძირითადად ორიენტირებულნი არიან ზოგადი ხასიათის სტანდარტების შედგენაზე და წარმოადგენენ ერთგვარ სახელმძღვანელო პრინციპებს სახელმწიფოებისათვის, წინამდებარე სტატიის ფარგლებში მიმოხილული იქნება ორმხრივი საინვესტიციო შეთანხმებები, რომლებიც, თავის მხრივ, სპეციფიკისა და ბუნების გათვალისწინებით, მეტად მორგებულია, როგორც ინვესტორის, ისე სახელმწიფოს პრაქტიკულ საჭიროებებზე.

ამ ყოველივეს გათვალისწინებით და, აგრეთვე, იმის მხედველობაში მიღებით, რომ საერთაშორისო საინვესტიციო შეთანხმებათა ძირითადი უმრავლესობა ბილათერალური ხასიათისაა⁵, იმისათვის, რათა სათანადო ყურადღება დაეთმოს კონკრეტულ საკითხს და თავიდან იქნეს აცილებული განხილვის საჭიროზე მეტად განზოგადება, ხაზგასასმელია, რომ წინამდებარე ნაშრომშიც ძირითადი აქცენტი სწორედ ორმხრივ საინვესტიციო შეთანხმებებზე გაკეთდება.

⁵ UNCTAD (25 November 2025). *International Investment Agreements Navigator*. <https://investmentpolicy.unctad.org>.

2. კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის განვითარება საერთაშორისო საინვესტიციო სამართალში

2.1. კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობა როგორც ზოგადი ცნება

კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის იდეა არ გაჩენილა კონკრეტულად საერთაშორისო საინვესტიციო სამართლის კონტექსტში. მისი წარმოქმნა საერთაშორისო ბიზნეს ეთიკისა და ადამიანის უფლებათა სფეროს განვითარებას უკავშირდება.

უკანასკნელი ათწლეულების განმავლობაში ისეთმა საერთაშორისო ორგანიზაციებმა, როგორებიცაა გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია და ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაცია, დაიწყეს მუშაობა კომპანიების სოციალური როლის თაობაზე. მიუხედავად ამისა, მათ მიერ შექმნილი თავდაპირველი ინსტრუმენტები სავალდებულო ძალას არ ატარებდა. 1976 წელს მიღებული OECD-ის სახელმძღვანელო მულტინაციონალური საწარმოებისათვის პასუხისმგებლიანი ბიზნესის ქცევის შესახებ, მიიჩნევა ერთ-ერთ პირველ საერთაშორისო დოკუმენტად, რომელიც მოუწოდებდა კომპანიებს დასაქმებულთა შრომითი უფლებების, გარემოსა და ადგილობრივი საზოგადოებების პატივისცემისაკენ. ამას მოჰყვა სხვა არაერთი დოკუმენტი, რომელთა შორისაც აღსანიშნავია 2000 წელს მიღებული გაეროს გლობალური შეთანხმების ათი პრინციპი.

მიუხედავად იმისა, რომ ამგვარი დოკუმენტების მიღება მნიშვნელოვანი წინგადადგმული ნაბიჯი იყო, როგორც უკვე აღინიშნა, ისინი კვლავაც რბილი სამართლის წყაროებად რჩებოდნენ. ამ მხრივ, ბოლო დროის ყველაზე მნიშვნელოვანი ეტაპად იქცა 2011 წლის გაეროს სახელმძღვანელო პრინციპები ბიზნესსა და ადამიანის უფლებებზე, რომელთა მიხედვით, კომპანიებს გააჩნდათ ადამიანის უფლებათა უზრუნველყოფის სამართლებრივი ვალდებულება, მაშინაც კი, თუ აღნიშნული არ ხორციელდებოდა სახელმწიფოს მიერ⁶.

⁶ UN Human Rights Council. (2011). *Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the United Nations „Protect, Respect and Remedy“ Framework*. Principle 11 and Commentary, 13.

**2.2. კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის
განვითარება საერთაშორისო საინვესტიციო სამართალში**

რაც შეეხება უშუალოდ საინვესტიციო სამართალს, როგორც უკვე აღინიშნა, ორმხრივი საერთაშორისო ხელშეკრულებების მთავარი პრიორიტეტი ინვესტორთა უფლებების დაცვა იყო. გასულ საუკუნეში დადებული ხელშეკრულებების უმრავლესობა არ შეიცავს დებულებებს სოციალურ თუ გარემოს დაცვის საკითხებთან დაკავშირებით. ბოლო წლებიდან კი გამოიკვეთა ახალი ტენდენცია, რომელიც ორმხრივ საერთაშორისო ხელშეკრულებებში კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის ხაზგასმას გულისხმობს.

პირველი მნიშვნელოვანი დოკუმენტი, რომელიც ამ მიმართულებით იქნა მიღებული, იყო დასავლეთ აფრიკაში, 2008 წლის ეკოვასის ინვესტიციების დამატებითი აქტი, რომელიც უცხოელ ინვესტორებს ავალდებულებდა ადამიანის უფლებებისა და ადგილობრივი ჩვეულებების პატივისცემას⁷.

კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის ჩამოყალიბებას ხელი შეუწყო იმანაც, რომ შეიცვალა ინვესტორთა და, ზოგადად, კერძო აქტორთა როლი საერთაშორისო სამართალში. თუ წარსულში მხოლოდ სახელმწიფოები ითვლებოდნენ საერთაშორისო სამართლის სუბიექტებად, რომელთაც შეიძლება გარკვეული პასუხისმგებლობა დაკისრებოდათ, დროთა განმავლობაში ეს განმარტება გაფართოვდა. ეს შეიძლება ჩაითვალოს არსებული დღის წესრიგის გამოცხილად, რამდენადაც, ზოგიერთ შემთხვევაში, მულტინაციონალურ კორპორაციებს გაცილებით მასშტაბური რესურსები უპყრიათ ხელთ, ვიდრე თვით საერთაშორისო სამართლის უპირველეს სუბიექტებს – სახელმწიფოებს. ამ ყველაფერმა გააძლიერა დიალოგი კორპორაციათა საერთაშორისო პასუხისმგებლობაზე, რომელიც ცდებოდა ეროვნული პასუხისმგებლობის საზღვრებს.

კომპანიების საერთაშორისო პასუხისმგებლობის იდეას აგრეთვე მხარი დაუჭირა ზოგიერთმა საარბიტრაჟო ტრიბუნალმაც. ამის ნათელი მაგალითია ICSID-ის ტრიბუნალის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება ზემოთ ხსენებულ საქმეზე *Urbaser v. Argentina*. აღნიშნული გადაწყვეტილების დასაბუთებაში საარბიტრაჟო ტრიბუნალმა დაადასტურა, რომ ინვესტორებს აქვთ გარკვეული პასუხის-

⁷ Supplementary Act A/SA.3/12/08 Adopting Community Rules on Investment and the Modalities for Their Implementation within the Economic Community of West African States (2008), Art. 14.

მგებლობები, განსაკუთრებით ადამიანის უფლებებთან დაკავშირებულ საკითხებში, საერთაშორისო სამართლის წინაშე⁸.

ამას გარდა, სხვა გადანყვეტილებებშიც განვითარებულია მსჯელობა კორპორაციათა სოციალურ პასუხისმგებლობაზე. მაგალითისთვის *Copper Mesa v. Ecuador (2016)*⁹ და *Bear Creek Mining v. Peru (2017)*¹⁰ გადანყვეტილებებში, ტრიბუნალებმა გადანყვეტილების მიღების პროცესში მხედველობაში მიიღეს კომპანიათა ქცევა. ეს გადანყვეტილებები ცხადყოფს, რომ კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობა არ არის მხოლოდ აბსტრაქტული თეორია, არამედ მნიშვნელოვანი ფაქტორი თანამედროვე საინვესტიციო დავების კონტექსტში.

ამ ყოველივეს საფუძველზე შეიძლება თამამად ითქვას, რომ თანამედროვე ტენდენციების შედეგად კორპორაციათა სოციალურ პასუხისმგებლობას მეტად დიდი როლი მიენიჭა პრაქტიკაში, რომელიც მოსალოდნელია, რომ უფრო გაიზრდება მომდევნო ათწლეულებში. ეს კიდევ მნიშვნელოვანს ხდის ქვემოთ მოცემულ ანალიზს, რაც, საბოლოოდ, საქართველოსთვის ყველაზე მისაღები მიდგომის იმპლემენტაციის მიზანს ემსახურება.

3. განსხვავებული საერთაშორისო მიდგომები კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის ნორმების ჩამოყალიბებაში

სახელმწიფოთა კომპეტენტური პირების მიერ საკუთარ საინვესტიციო შეთანხმებაში კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის ჩანაწერის ინტეგრაციის გადანყვეტილების მიღების შემდეგ, მთავარი კითხვა არის ის, თუ როგორ მოხდება ამგვარი ნორმის ფორმულირება.

სწორედ მისი ფორმულირება განსაზღვრავს ამგვარი ჩანაწერის რეალურ ხასიათს: ექნება მას მხოლოდ სამართლებრივი ძალა, თუ იქნება მხოლოდ არასავალდებულო ხასიათის პოლიტიკური განაცხადი. მნიშვნელოვანია განვიხილოთ თითოეული მათგანი, რათა მათი შედარებითი ანალიზის საფუძველზე ვიმსჯელოთ, თუ რომელი მიდგომის იმპლემენტაცია იქნება ყველაზე სარგებლიანი საქართველოსთვის.

⁸ Urbaser S. A. and Consorcio de Aguas Bilbao Bizkaia v. The Argentine Republic, ICSID Case №ARB/07/26, Award (8 December 2016), paras. 1193-1195.

⁹ Copper Mesa Mining Corporation v. Republic of Ecuador, UNCITRAL, PCA Case №2012-2, Award (15 March 2016), paras. 6.98-6.108.

¹⁰ Bear Creek Mining Corporation v. Republic of Peru, ICSID Case №ARB/14/21, Award (30 November 2017), paras. 653-654.

3.1. რბილი სამართლის ნორმები კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის თაობაზე

თავდაპირველად, კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის ნორმები მასობრივად არასავალდებულო ხასიათს ატარებდა, რაც ნიშნავს იმას, რომ ისინი ეწეოდნენ კომპანიების პასუხისმგებლიანი ქცევის ნახალისებას, კონკრეტული სამართლებრივი ვალდებულებების შემოღების გარეშე.

ერთ-ერთი პირველი ამგვარი ჩანაწერის ამოკითხვა შესაძლებელია 2009 წელს დადებულ „კანადასა და პერუს თავისუფალი ვაჭრობის შეთანხმებაში“. მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნული შეთანხმება არ არის, ტრადიციული გაგებით, ორმხრივი საინვესტიციო ხელშეკრულება, ის შეიცავს ქვეთავს ინვესტიციების შესახებ, რაც მასში მოცემულ მონესრიგებას კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის თაობაზე, მოცემული ნაშრომის კონტექსტში, რელევანტურად აქცევს.

შეთანხმების ტექსტი განსაზღვრავს, რომ ორივე მხარემ უნდა წაახალისოს სანარმოები, რომ ყოველგვარი სამართლებრივი ვალდებულებების გარეშე, მოხალისეობრივად დანერგონ კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის საერთაშორისოდ აღიარებული სტანდარტები მათი საქმიანობის პოლიტიკაში¹¹.

მას შემდეგ, ანალოგიური მიდგომა არაერთ შეთანხმებაში გამოიხატა, მათ შორის 2017 წლის „ყოველისმომცველ ეკონომიკურ და სავაჭრო შეთანხმებაში, ერთი მხრივ, კანადასა და, მეორე მხრივ, ევროპულ კავშირსა და მის წევრ სახელმწიფოებს შორისაც“, რომლის პრეამბულაშიც, ისევე, როგორც რამდენიმე მუხლში, ხაზგასმულია კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის მნიშვნელობა¹², მაგრამ არაფერია ნათქვამი ქმედით სამართლებრივ მექანიზმებზე.

ორმხრივ საინვესტიციო შეთანხმებებში მათზე გაკეთებული ხაზგასმა მეტად მნიშვნელოვანი მიღწევაა, რამდენადაც ისინი განსაზღვრავენ კორპორაციათა სასურველი ქცევის სტანდარტს. მიუხედავად ამისა, იმისათვის, რომ უზრუნველყოფილი იყოს ამგვარი მისწრაფებების ეფექტიანობა და კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის ფენომენით გათვალისწინებული სფეროები რეალურად იქნას დაცული, ბუნებრივია, უნდა მოხდეს განსხვავებული, მათ შორის, ქვემოთ განხილული მოდელების ადაპტაცია.

¹¹ Free Trade Agreement Between Canada and the Republic of Peru (2009), Chapter 8, Art. 810.

¹² Comprehensive Economic and Trade Agreement Between Canada and the European Union and its Member States (2017), Preamble, Art. 22. 3; Ch. 24, Art. 24. 12; Ch. 25, Art. 25. 4.

3.2. კორპორაციათა გმოჭავი ხასიათის სოციალური პასუხისმგებლობის ნორმები

ერთ-ერთი პირველი ორმხრივი საინვესტიციო შეთანხმება, რომლითაც განსაზღვრული იყო კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის სამართლებრივად მბოჭავი ხასიათი, იყო მაროკოსა და ნიგერიას შორის დადებული ხელშეკრულება.

აღსანიშნავია, რომ მიუხედავად იმისა, აღნიშნული შეთანხმება შეიცავს მკაფიო მუხლს, ზოგადად, კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის თაობაზე, ეს უკანასკნელი ნორმა თვითონ არ აწესებს კონკრეტულ ვალდებულებებს, არამედ ხაზს უსვამს, რომ ინვესტორი უნდა ისწრაფოდეს კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის საერთაშორისოდ აღიარებულ სტანდარტებთან შესაბამისობისაკენ¹³. აღნიშნული ჩანაწერი რბილი სამართლის ნორმის მაგალითია.

ამ ხელშეკრულებას მბოჭავი ძალის მქონე სამართლებრივ ინსტრუმენტად აქცევს შემდგომ მუხლებში განსაზღვრული რამდენიმე მოწესრიგება, რომლებიც კორპორაციათა მბოჭავი ხასიათის სოციალური პასუხისმგებლობის ვალდებულებებს ქმნიან. მათ შორისაა გარემოსდაცვითი და სოციალური რისკების შეფასების¹⁴, საერთაშორისოდ აღიარებული შრომითი სტანდარტების უზრუნველყოფისა¹⁵ და ადამიანის უფლებათა დაცვის¹⁶ ვალდებულებები. ეს ვალდებულებები ეკისრება უშუალოდ ინვესტორს და ემსახურება მათი მხრიდან პასუხისმგებლიანი ქცევის უზრუნველყოფას მყარი სამართლის ნორმების მეშვეობით.

აღსანიშნავია ისიც, რომ მიუხედავად მყარი ნორმების არსებობისა, მათ ეფექტიანობას ზღუდავს აღსრულების ინსტიტუტების სუსტი არქიტექტურა. მაგალითად, მაროკო-ნიგერიის ორმხრივი საინვესტიციო შეთანხმება, მიუხედავად იმისა, რომ აწესებს ინვესტორთა ვალდებულებებს, არ ანიჭებს სახელმწიფოს უფლებას, რომ მათ დარღვევაზე ინვესტორს არბიტრაჟში უჩივლოს. შესაბამისად, რამდენადაც მყარი სამართლის ნორმების აღსრულება დამოკიდებული იქნება არა საერთაშორისო ფორუმზე, არამედ ეროვნული სამართლით რეგულირებულ სამართლებრივ თუ ადმინისტრაციულ ინსტიტუტებზე, ეს შექმნის დამატებით ბარიერებს, არა მხოლოდ უცხოეულ ინვესტორთა მიერ ინვესტიციის

¹³ Morocco-Nigeria BIT (2016), Art. 24.

¹⁴ Morocco-Nigeria BIT (2016), Art. 14.

¹⁵ Morocco-Nigeria BIT (2016), Art. 18 (3).

¹⁶ Morocco-Nigeria BIT (2016), Art. 18 (2).

განხორციელების თავშეკავების კონტექსტში, არამედ მათი პასუხისმგებლობის დადგენის პროცესშიც.

აღსანიშნავია ისიც, რომ ორმხრივი საინვესტიციო შეთანხმებების ანალიზი ნათელს ხდის, რომ არსებული ხელშეკრულებების უმრავლესობაში, ძირითადი მყარი სამართლებრივი ჩანაწერი კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის თაობაზე, არის ეროვნული სამართლის დაცვის ვალდებულება ინვესტიციის განხორციელების დროს¹⁷.

3.3. ინვესტორთა უფლებებისა და ვალდებულებების დაბალანსების აცდელთა: ნიდერლანდების მოდელი

შერეული მიდგომის, ანუ იმგვარი ფორმულირების, სადაც კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის თაობაზე ჩანაწერი არც მხოლოდ სიმბოლური განაცხადია და არც ცალსახად სავალდებულო ძალის მქონე ინსტრუმენტი, ნათელი მაგალითია ნიდერლანდების მიერ შემოთავაზებული მონესრიგება.

ნიდერლანდებმა 2019 წელს მიიღო ახალი მოდელური ორმხრივი საინვესტიციო ხელშეკრულების ტექსტი, რომელიც ჩვენი განხილვის მიზნებისათვის, რამდენიმე ფაქტორიდან გამომდინარე, განსაკუთრებით საინტერესოა.

პირველ რიგში აღსანიშნავია, რომ იგი შეიცავს ცალსახა მითითებას კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის საკითხზე. მიუხედავად ამისა, იგი არ ატარებს არც მკაფიოდ სავალდებულო და არც ცალსახად არასავალდებულო დატვირთვას. ეს ჩანაწერი ამ ორი მიდგომის შერწყმის შედეგად შესაძლოა მივიჩნიოთ.

კერძოდ, მოდელის ტექსტში ნახსენებია, რომ უცხოელი ინვესტორები ვალდებული არიან დაემორჩილონ ინვესტიციის მიმღები ქვეყნის ეროვნულ სამართალს, რაც, მათ შორის, მოიცავს ამ სახელმწიფოთა მიერ დადგენილი ადამიანის უფლებებთან, გარემოს დაცვასა და შრომით სტანდარტებთან თანხვედრაში ყოფნას ინვესტორთა მიერ¹⁸. ამას გარდა, ხაზგასმულია, რომ იმ შემთხვევაში, თუ ინვესტორი გამოიწვევს სერიოზულ ზიანს, ადგილსამყოფელ ქვეყანაშიც დადგება მათი პასუხისმგებლობა¹⁹.

¹⁷ Gaukrodger, D. (2021). „Business Responsibilities and Investment Treaties“. OECD Working Papers on International Investment, №021/02, OECD Publishing, 100-101. <https://doi.org/10.1787/4a6f4f17-en>.

¹⁸ Dutch Model BIT 2019, Art. 7 (1).

¹⁹ Dutch Model BIT 2019, Art. 7 (4).

ეს ორი ელემენტი, როგორც ინდივიდუალურად, ასევე ერთობლიობაში ქმნიან კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის ნორმის იმგვარ ფორმულირებას, რომელიც აშკარად უფრო მეტია, ვიდრე პოლიტიკური განაცხადი. ეს არის მყარი სამართლის ნიმუში, რომელიც აყალიბებს კონკრეტულ აღსრულებად ვალდებულებებს ინვესტორებისათვის.

მიუხედავად აღნიშნული მყარი სამართლის ელემენტებისა, ტექსტში მოცემული ფორმულირება, აგრეთვე, რბილი სამართლის ელემენტებსაც შეიცავს. მაგალითად, მოდელური ხელშეკრულების მე-7 მუხლი მიუთითებს, რომ უნდა მოხდეს ინვესტორთა ნახალისება მათი თანხვედრისათვის კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის საერთაშორისოდ აღიარებულ სტანდარტებთან²⁰. ეს აშკარად რბილი სამართლის ელემენტია. ანალოგიური შეიძლება ითქვას მითითებაზე, რომ ინვესტორები უნდა ისწრაფოდნენ სათანადო სიფრთხილის გამოჩენისაკენ გარემოს დაცვით და სოციალურ საკითხებში²¹. აღნიშნული ფორმულირებები მკაფიოდ დამახასიათებელია რბილი სამართლისათვის, რამდენადაც, ისინი არ ქმნიან მბოჭავი ხასიათის სამართლებრივ ვალდებულებებს ინვესტორთათვის.

გარდა ამისა, მთავარი ელემენტი, რაც ასუსტებს აღნიშნული მუხლის, როგორც სამართლის მყარ ინსტრუმენტად არსებობის იდეას, არის მოდელურ შეთანხმებაში გაკეთებული მითითება, რომ საინვესტიციო დავების გადაწყვეტის საშუალებები ფარავს მხოლოდ მოდელური შეთანხმების მე-4 თავში გათვალისწინებული დარღვევების შემთხვევებს²². საგულისხმოა ის ფაქტი, რომ კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის მუხლები მე-3 თავის შემადგენელი ნაწილია. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, მოდელური სამართალი არ ადგენს ინვესტიციის მიმღები სახელმწიფოს უფლებას, უჩივლოს ინვესტორს ზემოგანხილულ ვალდებულებათა დარღვევის საფუძველზე.

ასევე მნიშვნელოვანია, განვიხილოთ ნიდერლანდების მოდელური ორმხრივი საინვესტიციო შეთანხმების 23-ე მუხლიც, რომლის მიხედვით, პოტენციური დავის შემთხვევაში, კომპენსაციის დამდგენი ტრიბუნალის მიმართ არსებობს მოლოდინი, რომ იგი მხედველობაში მიიღებს ინვესტორის მიერ კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის საერთაშორისოდ აღიარებულ სტანდარტებთან შესაბამისობაში ყოფნას²³. აღნიშნული უზრუნველყოფს, რომ მიუხედავად რიგი

²⁰ Dutch Model BIT 2019, Art. 7 (2).

²¹ Dutch Model BIT 2019, Art. 7 (3).

²² Dutch Model BIT 2019, Art. 16 (1).

²³ Dutch Model BIT 2019, Art. 23.

არასავალდებულო ხასიათის ნორმებისა, კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობა მაინც იყოს ანგარიშგასანევი ფაქტორი ინვესტორთათვის. ეს ამ მიზნის მიღწევის პრაქტიკულ საშუალებად შეიძლება მივიჩნიოთ.

ამ ყოველივეს გათვალისწინებით შეიძლება ითქვას, რომ 2019 წლის ნიდერლანდების მოდელური ორმხრივი საინვესტიციო შეთანხმების ტექსტი წარმოადგენს კარგ ნიმუშს კორპორაციათა სოციალურ პასუხისმგებლობასთან დაკავშირებული რბილი და მყარი სამართლის ნორმების დაბალანსებისათვის. ეს მნიშვნელოვანია კონკრეტული სიკეთეების დაცვისა და რისკების პრევენციისათვის.

4. კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობა საქართველოს ორმხრივ საინვესტიციო შეთანხმებაში

4.1. კორპორაციათა სოციალურ პასუხისმგებლობასთან დაკავშირებული რბილი სამართლის ნორმები საქართველოს ორმხრივი საინვესტიციო შეთანხმებების კონტექსტში: პირველი ნაბიჯები რეფორმისკენ

გასული საუკუნის 90-იანი წლებიდან საქართველომ აქტიურად დაიწყო ორმხრივი საინვესტიციო შეთანხმებების დადება მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანასთან. ამ ხელშეკრულებათა მიზანი საქართველოში უსაფრთხო და კომფორტული საინვესტიციო გარემოს ჩამოყალიბებით უცხოელი ინვესტორების მოზიდვა გახლდათ, რაც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი იყო ახლად დამოუკიდებლობადაღდგენილი სახელმწიფოსათვის. ამ შეთანხმებათა უმრავლესობა, ტრადიციული მოდელის შესაბამისად, ძირითადად ინვესტორთა ხარისხიან დაცვაზე იყო ორიენტირებული²⁴. აღსანიშნავია, რომ ამ დროის განმავლობაში საქართველოს მონაწილეობით 30-ზე მეტი ორმხრივი საინვესტიციო შეთანხმება დაიდო²⁵.

მიუხედავად ამისა, საქართველოს თანამონაწილეობით დადებული პირველი ასეთი ხელშეკრულება, რომელიც შეიცავს პირდაპირ მითითებას კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის თაობაზე, დაიდო 2024 წელს საქართველოსა და უნგრეთს შორის. ამ შეთანხმებით განსაზღვრულია, რომ მხარეები აღიარებენ კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის სტანდარტებისა და

²⁴ იხილეთ, მაგალითად, for example: Estonia-Georgia BIT (2009); Czech Republic-Georgia BIT (2009); Belarus-Georgia BIT (2017).

²⁵ UNCTAD (24 November 2025). *International Investment Agreements Navigator: Georgia*. <https://investmentpolicy.unctad.org>.

პრინციპების მნიშვნელობას და იღებენ პასუხისმგებლობას, რომ წაახალისონ მათ ტერიტორიაზე ან იურისდიქციის ქვეშ მყოფი კომპანიების მიერ აღნიშნული სტანდარტების პატივისცემა²⁶.

შესაბამისად, აღნიშნული ჩანაწერი არის არა მხოლოევი სამართლებრივი ძალის მატარებელი, არამედ რბილი სამართლის ინსტრუმენტი. მიუხედავად მისი არა-სავალდებულო ძალისა, კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის შესახებ ნორმის მითითება მნიშვნელოვან წინგადადგმულ ნაბიჯად უნდა შეფასდეს საქართველოს საინვესტიციო პოლიტიკისათვის, რომელიც ხელს უწყობს საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებათა თანამედროვე სამართლებრივ სტანდარტებთან თანხვედრაში ყოფნას.

მიუხედავად იმისა, რომ ამ შეთანხმებამდე საქართველო არც ერთ ორმხრივ საინვესტიციო შეთანხმებაში არ ყოფილა, პირდაპირი მითითება კორპორაციათა სოციალურ პასუხისმგებლობაზე, წარსულში დადებული ხელშეკრულებების ნაწილი შეიცავს მის გარკვეულ ელემენტებს²⁷. ამის მიუხედავად, ისინი იშვიათად თუ ქმნიან რაიმე ვალდებულებებს, რომელთა აღსრულებაც ინვესტორთა კომპეტენციას მიეკუთვნება. ამის პარალელურად სხვა, მე-3 თავში განხილული რბილი სამართლის ნორმებისაგან განსხვავებით, პირდაპირ არ უსვამენ ხაზს კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის ნორმებს, არამედ მოცემულია მხოლოდ მინიშნებები მათზე. ამ ყოველივედან გამომდინარე, მიუხედავად კორპორაციათა სოციალურ პასუხისმგებლობასთან დაკავშირებული ელემენტების არსებობისა, ლოგიკურია კითხვის ნიშნის ქვეშ დადგეს, თუ რამდენად წარმოადგენენ ეს ჩანაწერები კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის სრულფასოვან მუხლებს.

4.2. კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის ინტეგრაცია საინვესტიციო შეთანხმებაში: სტრატეგიული ღირებულება საქართველოსთვის

კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის ნორმების აქტიურად იმპლემენტაციას დიდი მნიშვნელობა აქვს საქართველოსათვის. პირველ რიგში, ამგვარ

²⁶ Agreement Between the Government of Hungary and the Government of Georgia for the Promotion and Reciprocal Protection of Investments (2024), Art. 10 (2).

²⁷ იხილეთ, მაგალითად, Turkey-Georgia BIT (2016)-ის პრეამბულა; Switzerland-Georgia BIT (2014)-ის პრეამბულა, მე-3 და მე-9 მუხლები; და Georgia-United Arab Emirates (UAE) BIT (2017)-ის პრეამბულა.

რი მოდერნიზების შედეგი იქნება თანამედროვე საერთაშორისო სტანდარტებთან საქართველოს საინვესტიციო შეთანხმებების თანხვედრაში ყოფნა²⁸.

გარდა ამისა, აღნიშნული ხელს შეუწყობს საქართველოში უსაფრთხო სამუშაო გარემოს შექმნას, შრომითი სტანდარტების უზრუნველყოფას, გარემოსა და ადამიანის უფლებათა ეფექტიან დაცვას. ეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ინვესტიციის მიმღებ სახელმწიფოსა და უცხოელ ინვესტორს შორის არსებული ზემოთ განხილული დისბალანსის გათვალისწინებით.

აგრეთვე, აღსანიშნავია, რომ კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის აქტიურად იმპლემენტაციის ტენდენცია მჭიდრო თანხვედრაში იქნება საქართველოს სამინაო პოლიტიკასთანაც, რომელიც სულ უფრო და უფრო ორიენტირებული ხდება პასუხისმგებლიანი ბიზნესის ქცევის სტანდარტების გაძლიერებაზე. ეს გამოიხატება, მათ შორის იმაშიც, რომ საქართველოს ადამიანის უფლებათა დაცვის ეროვნული სტრატეგია აქტიურად უსვამს ხაზს ბიზნესში ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო სტანდარტებთან შესაბამისობის მნიშვნელობას (მათ შორის ისეთ დოკუმენტებთან თანხვედრის აუცილებლობას, როგორებიცაა გაეროს სახელმძღვანელო პრინციპები ბიზნესსა და ადამიანის უფლებებზე)²⁹, რაც კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის მნიშვნელოვანი ელემენტია. ამგვარი ცვლილებები სახელმწიფოს შიდა პოლიტიკაში ქმნის ბუნებრივ საფუძველს მათი გათვალისწინებისათვის საერთაშორისო ხელშეკრულებებშიც – თუკი არსებობს მოლოდინი ქართული კომპანიების მიმართ, რომ ისინი პატივს სცემენ ადამიანის უფლებათა და გარემოს დაცვით სტანდარტებს. ანალოგიური მოლოდინი იარსებებს საქართველოში საქმიანობის განმახორციელებელი უცხო კომპანიების მიმართაც. შესაბამისად, კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის ნორმების იმპლემენტაცია სამომავლო ორმხრივ საინვესტიციო შეთანხმებებში უზრუნველყოფდა თანხვედრას საქართველოს შიდა სამართლებრივ პოლიტიკასა და მის საერთაშორისო ვალდებულებებს შორის.

5. კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის ნორმების იმპლემენტაცია ორმხრივ საინვესტიციო შეთანხმებებში: გამოწვევები და დაბრკოლებები

მიუხედავად იმისა, რომ კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის ნორმები საინვესტიციო შეთანხმებებში პოზიტიური შინაარსის მატარებელია, არსე-

²⁸ Gaukrodger (2021), 16.

²⁹ საქართველოს მთავრობა, საქართველოს ადამიანის უფლებათა დაცვის ეროვნული სტრატეგია (2022-2030 წლებისთვის), 20-21.

ბობს მნიშვნელოვანი ყურადსაღები ფაქტორები, რომლებიც კრიტიკის საფუძველად შესაძლოა იქცეს.

დარგის მკვლევრები აქტიურად აკრიტიკებენ კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის ნორმათა ეფექტიანობას. აღნიშნავენ რა, რომ ისინი მხოლოდ სიმბოლურ ხასიათს ატარებს³⁰. მართლაც, როგორც უკვე ვიმსჯელებთ, ამგვარი ჩანაწერები, უმეტესად, არასავალდებულო ძალის მატარებელია. რამდენადაც, მის სავალდებულო ბუნებას განსაზღვრავს მხარეთა მიერ ნორმათა შეთანხმებული ფორმულირება, შესაბამისად, იგი მხარეთა განზრახვის შედეგად შეიძლება ჩაითვალოს. აღნიშნული საკითხი უკვე განხილულ იქნა მოცემულ ნაშრომში და, ამიტომ, ნაკლებად რელევანტურია მასზე ხელახალი მსჯელობა.

აღნიშნულთან დაკავშირებით უნდა ითქვას ისიც, რომ მბოჭავი ელემენტების არსებობის შემთხვევაშიც კი, თუ საქმე სამართლებრივ დავამდე მიდის, პრაქტიკაში რთულია ინვესტორისათვის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრება, რამდენადაც ინვესტორთა და სახელმწიფოს შორის დავის გადანყვეტა მეტად ასიმეტრიული პროცესია.³¹ შესაბამისად, მიუხედავად ამგვარი პასუხისმგებლობის თეორიული შესაძლებლობისა, ადამიანის უფლებათა თუ გარემოს დაცვითი სარჩელების უმრავლესობა, რომლებიც ინვესტორებს მიემართებათ დავის განმხილველი ორგანოს მიერ, არ კმაყოფილდება³². შესაბამისად, რამდენადაც კითხვის ნიშნის ქვეშ დგება კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის ინსტრუმენტთა ეფექტიანობა, საფუძველი ეცლება მისი ინტეგრაციის მცდელობების მნიშვნელობასაც ორმხრივ საინვესტიციო შეთანხმებებში.

კიდევ ერთი გამონკვევა, რაც ართულებს კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის აქტიურ ინტეგრაციას საინვესტიციო ხელშეკრულებებში, ეს არის მის მიერ ინვესტორთა ერთგვარი შეზღუდვა, რამდენადაც ზემოაღნიშნული ჩანაწერები ძირითადად ინვესტორებისთვის დამატებითი ვალდებულებების შექმნას უზრუნველყოფს. ამან შესაძლოა გარკვეული შემაკავებელი ეფექტი იქონიოს ინვესტორზე, რაც შეაფერხებდა მის მიერ ინვესტიციის განხორციელებას.

---

³⁰ Bueno, N., Yilmaz Vastardis, A., Ngueuleu Djeuga, I. (2023). 'Investor Human Rights and Environmental Obligations: The Need to Redesign Corporate Social Responsibility Clauses'. *Journal of World Investment & Trade*, 24, 179, 197-200.

³¹ Schacherer, S. (2024). 'Building Responsible and Sustainable Supply Chain Frameworks: Limits of International Investment Law and the CSR Initiatives Taken by the EU and China'. *Asia Pacific Law Review*, 32, 15.

³² Ho, J. (2019). 'The Creation of Elusive Investor Responsibility'. *American Journal of International Law (AJIL) – AJIL Unbound.*, 113, 10-15.

ამიტომ, სახელმწიფოები ხშირად ეწინააღმდეგებიან კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის ხაზგასმას საკუთარ საინვესტიციო შეთანხმებებში³³. ეს პრაქტიკაში მნიშვნელოვნად აფერხებს ამ პროცესს, რადგან, ბუნებრივია, თავად სახელმწიფოები არიან მთავარი მოთამაშეები ამ ტენდენციის ხელშეწყობის საქმეში.

მეორე მხრივ კი, მაშინ, თუ სახელმწიფოები მოახერხებენ კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის პრიორიტეტად დასახვას, მნიშვნელოვანი ბუნდოვანება ჩნდება მათი პრაქტიკაში იმპლემენტაციის მიმართულებითაც. კერძოდ, არამართო საქართველოს, არამედ სხვა უამრავი სახელმწიფოს შემთხვევაშიც, რთულად თუ მოიძებნებიან ინსტიტუტები, რომლებიც მოსალოდნელია, რომ სრულად იქნებიან აღჭურვილნი იმ რესურსებითა თუ კომპეტენციით, რაც აუცილებელი იქნებოდა კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის სრულფასოვანი მონიტორინგისათვის. აღნიშნული გამოწვევის გადასაჭრელად აუცილებელია კვალიფიციური კადრების მომზადება და შესაბამისი სტრუქტურების სათანადო ინსტიტუციური უფლებამოსილებებით აღჭურვა, რაც დღეისათვის არსებული მწირი საერთაშორისო გამოცდილების ფონზე გასათვალისწინებელი დაბრკოლება იქნებოდა.

6. გზა ოპტიმალური მოდელისკენ: კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობა საქართველოს საინვესტიციო პოლიტიკაში

აღსანიშნავია, რომ დღეისათვის კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის მბოჭავი ხასიათის მონესრიგება ვერ იქნებოდა ადეკვატური იმ საერთაშორისო მიდგომების გათვალისწინებით, რაც თანამედროვე მსოფლიოშია გაბატონებული³⁴.

რამდენადაც ორმხრივი საინვესტიციო შეთანხმებების დადების მთავარი მიზანი უცხოური ინვესტიციის განხორციელების გამარტივება და, შედეგად, ინვესტორთა მოზიდვაა ქვეყანაში, მათთვის მბოჭავი სამართლებრივი ნორმების სახით ამგვარი მაღალი სტანდარტის რისკების დანერგვა არ იქნებოდა უპრიანი, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც ამგვარი მონესრიგება არ გახლავთ უნივერსალურად შეთანხმებული მიდგომა. რამდენადაც, უამრავი სახელმწიფო დღემდე არ იყენებს (ან იყენებს მხოლოდ რბილი სამართლის მიდგომებს) კორპორაცია-

³³ Islam, R. (n.d.). Human Rights Obligations in FDI Operation: A Paradigm Shift in BITs, *Dhaka University Law Journal*, 39.

³⁴ De Brabandere, E. (2018). *'Human Rights and International Investment Law'*. Grotius Centre Working Paper Series, 2018/075-HRL, 9.

თა სოციალური პასუხისმგებლობის მომწესრიგებელ ნორმებს საინვესტიციო შეთანხმებებში, ინვესტორები მარტივად შეძლებდნენ საქართველოს ნაცვლად სხვა ინვესტიციის მიმღები სახელმწიფოს შერჩევას, სადაც მათი რისკები უფრო იფექტიანად იქნებოდა მინიმალიზებული.

მიუხედავად ამისა, ნათელია, რომ თანამედროვე საერთაშორისო ტენდენციები სულ უფრო და უფრო ფოკუსირდება კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის ნორმებზე და ის რეკომენდაციებიც, რომლებიც ქვემოთ იქნება გაკეთებული საქართველოსთვის, ყველაზე ოპტიმალური კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის მომწესრიგებელ ნორმათა შემუშავებისთვის ორმხრივ საინვესტიციო შეთანხმებებში, სავარაუდოდ, უფრო რელევანტური ახლო მომავალში გახდება, მაშინ, როდესაც კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობა, განურჩევლად სახელმწიფოებისა თუ რეგიონებისა, ორმხრივი საინვესტიციო შეთანხმებების უნივერსალურად ადაპტირებული ნაწილი იქნება.

ზაზგასასმელია ისიც, რომ საქართველოსთვის კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის მომწესრიგებელ ნორმათა ყველაზე ადეკვატური სისტემის შემუშავება საკმაოდ კომპლექსური ამოცანაა, რომელიც საჭიროს გახდის საკმაოდ ღრმა და განგრძობად სამართლებრივ დისკუსიას. შესაბამისად, მოცემულ თავშიც მხოლოდ კონკრეტული რეკომენდაციები იქნება გაანალიზებული, ვიდრე კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის მზა ჩანაწერები.

6.1. მოდელური ჩანაწერის საჭიროება: კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლოზის ფორმულირების საერთაშორისო გამოცდილება და ქართული პერსპექტივა

დღეისათვის არაერთ სახელმწიფოს აქვს შემუშავებული მოდელური ორმხრივი საინვესტიციო შეთანხმების ტექსტები³⁵. მათ მიერ კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის მოწესრიგების განსხვავებული მოდელებია შემოთავაზებული. ზოგიერთი ტექსტის ფორმულირებები ადგენს რბილი სამართლის ნორმებს³⁶, ხოლო ზოგიერთი საერთოდ უგულებელყოფს ნებისმიერ ჩანაწერს კორპორაციათა სოციალურ პასუხისმგებლობასთან დაკავშირებით³⁷. მოდელურ შეთანხმებათა ნაწილი კი, როგორც უკვე ვიხილეთ, მათ შორის ნიდერლანდების მიერ მიღე-

³⁵ UNCTAD (24 November 2025). *International Investment Agreements Navigator: Model Agreements*. <https://investmentpolicy.unctad.org>.

³⁶ მაგალითად, იხილეთ, Bulgaria Model BIT (2023).

³⁷ მაგალითად, იხილეთ, United States Model BIT (2012).

ბული მოდელის მაგალითზე, ახერხებს ერთგვარი შუალედური მოწესრიგების და-
ნესებას მბოჭავ და არამბოჭავ სამართლებრივ ვალდებულებებს შორის.

ამგვარი მოდელური ტექსტების მიღება, ან როგორც მინიმუმ იმგვარი მოწესრი-
გების დამტკიცება, რომელიც კონკრეტულად კორპორაციათა სოციალური პა-
სუხისმგებლობის მუხლის მკაფიო ფორმულირებას დაადგენდა, გლობალური
ტენდენციის ნაწილი იქნებოდა, რომელიც შესაძლოა დადებითი ეფექტის მატა-
რებელი ყოფილიყო საქართველოსათვის. კერძოდ, ეს ხელს შეუწყობდა ინვეს-
ტორთათვის ყოველგვარი გაურკვეველობის თავიდანვე აღმოფხვრას და უზრუნ-
ველყოფდა საინვესტიციო შეთანხმებათა მიდგომების თანხვედრაში ყოფნას სა-
მომავლოდ. მიუხედავად ამისა, თუნდაც არ მოხდეს ამგვარი მოდელური შეთან-
ხმების ტექსტის მიღება, მნიშვნელოვანია, ვიმსჯელოთ, თუ, ერთი მხრივ, ინვეს-
ტორთა დაცულობისა და, მეორე მხრივ, სახელმწიფო ინტერესების როგორი ბა-
ლანსი იქნებოდა ყველაზე ოპტიმალური საქართველოს კონტექსტში, რათა მიღ-
ნეულ იქნას მთავარი მიზანი – ჩამოყალიბდეს ერთგვარი მოდელური ჩანაწერი,
რომელიც განსაზღვრავს კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის რო-
გორი მოწესრიგება ყველაზე მისაღები საქართველოს რეალობისათვის.

საქართველოში კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის მოდელური
ჩანაწერის არარსებობის ფონზე, უნდა ითქვას, რომ ამგვარი ერთიანი მიდგომის
ფორმირება ხელს შეუწყობდა საქართველოს სხვა სამომავლო ორმხრივი საინ-
ვესტიციო შეთანხმებების ჩამოყალიბების პროცესში, რაც, საბოლოო ჯამში, სა-
ინვესტიციო გარემოს გაძლიერებას ემსახურება.

ხაზგასასმელია, რომ შესაბამისი მოდელური ჩანაწერის განხილვისას, მხედვე-
ლობაში უნდა იყოს მიღებული, მათ შორის ის ფაქტორებიც, რომლებიც უკვე
განხილულ იქნა წინა თავებში, ერთი მხრივ, ინვესტორის მიერ ინვესტიციის
განხორციელების თავშეკავების რისკები, მბოჭავი ნორმების არსებობის შემ-
თხვევაში და, მეორე მხრივ, ადამიანის უფლებათა, გარემოს თუ სხვა სოციალუ-
რი ინტერესების დაცვა, რაც ზემოაღნიშნულ მიზეზთა გამო, მნიშვნელოვანია
საქართველოსთვის.

**6.2. ეროვნული მოქროვის პრინციპი და მისი მნიშვნელობა
კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის
ნორმათა სტანდარტის განსაზღვრაში**

აღნიშნულის გარდა, საქართველოსთვის ყველაზე შესაბამისი მოდელის ძიების
დროს, მხედველობაში უნდა მივიღოთ სახელმწიფოს კონკრეტული სპეციფიკაც.
კერძოდ, ორმხრივი საინვესტიციო ხელშეკრულებებით განსაზღვრული კორპო-

რაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის მუხლები არ შეიძლება ადგენდნენ იმაზე მაღალ მოთხოვნებს უცხოური კომპანიების მიმართ, ვიდრე ეს ქართული კომპანიებისთვის ეროვნული კანონმდებლობითაა დადგენილი, რასაც საერთაშორისო საინვესტიციო სამართალში ეროვნული მოპყრობის პრინციპი ეწოდება³⁸. იგი თანასწორუფლებიანი კონკურენციისათვის სათანადო პირობების შექმნის მიზანს ემსახურება.

ამიტომ, მნიშვნელოვანია სამომავლო დისკუსიებში უზრუნველყოფილი იყოს, რომ ინვესტორისათვის არ მოხდეს კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის იმაზე მაღალი მოთხოვნების დანესება და, შესაბამისად, მათთვის უფრო მძიმე ტვირთის დაკისრება, ვიდრე ეს ადგილობრივ ინვესტორებს გააჩნიათ.

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს არ აქვს კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის მომწესრიგებელი სპეციფიკურ სფეროზე ორიენტირებული კანონმდებლობა³⁹, მისი ელემენტები მიმოფანტულია სხვადასხვა სფეროში (თუმცა, არა აუცილებლად ტერმინ კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის ქვეშ)⁴⁰. აღნიშნული, კიდევ უფრო აქტუალურს ხდის საჭიროებას, რომ კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის ჩარჩოში კონკრეტული, განსაკუთრებით კი მბოჭავი ხასიათის ვალდებულებების დანესებამდე, განხორციელდეს ფრთხილი და დეტალური ანალიზი, რათა იმთავითვე მოხდეს უცხოელ ინვესტორთათვის იმგვარი ტვირთის დაკისრების პრევენცია, რაც დაარღვევდა ზემოხსენებული ეროვნული მოპყრობის პრინციპს. ამგვარი ანალიტიკური კვლევის საჭიროება განსაკუთრებით ხაზგასასმელია ჩვენი სტატიის მიზნებისთვის, სანამ განვსაზღვრავთ სოციალური პასუხისმგებლობის ნორმათა მბოჭავი ხასიათის მაქსიმალურ სტანდარტს.

მეორე მხრივ, აღნიშნულ დეტალურ ანალიზს, მოსალოდნელია, თან სდევდეს პოტენციური საკანონმდებლო ცვლილებები. მნიშვნელოვანია არსებობდეს აღნიშნულის მიმართ მზადყოფნაც, რათა საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკ-

³⁸ Dolzer, R., Schreuer, C. (2012). *Principles of International Investment Law* (2nd ed., OUP), 198-199.

³⁹ მაგალითად, იხილეთ, საფრანგეთის Duty of Vigilance Law (Loi de Vigilance) (2017); და გერმანიის Supply Chain Due Diligence Act (Lieferkettengesetz), (2023).

⁴⁰ მაგალითად, იხილეთ, საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს შრომის კოდექსი“, 45-ე მუხლი (1)-(4) და (7)-(8); საქართველოს კანონი „გარემოს დაცვის შესახებ“, მე-5 მუხლი და საქართველოს კანონი „ბუღალტრული აღრიცხვის, ანგარიშგებისა და აუდიტის შესახებ“, მე-7 (8) მუხლი.

რულებები და ეროვნული კანონმდებლობა თანხვედრილად პასუხობდნენ საერთაშორისო სტანდარტებს⁴¹.

6.3. ეროვნული საკონტაქტო პუნქტები: კომპრომისული მიდგომა ინვესტირებაში

შემდეგი რეკომენდაცია, მართალია, უშუალოდ მოდელური ჩანაწერის ფორმულირებას არ შეეხება, თუმცა მის იმპლემენტაციას შესაძლოა ხელი შეეწყოს ბალანსის ეფექტიანი დაცვისათვის ზემოთ განხილულ ორ სიკეთეს შორის. ეს რეკომენდაცია შეეხება საქართველოს წევრობას ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციაში (OECD) ან წევრობისაგან დამოუკიდებლად ამავე ორგანიზაციის სახელმძღვანელო პრინციპებთან შეერთებას. ამის ძირითადი მიზეზი არის ის, რომ მიუხედავად იმისა, სახელმძღვანელო პრინციპებთან შეერთება იქნება ორგანიზაციის წევრობასთან ერთად თუ მის გარეშე, იგი უზრუნველყოფს შეერთებულ სახელმწიფოში ეროვნული საკონტაქტო პუნქტების დაარსების ვალდებულებას⁴².

ამგვარი ეროვნული საკონტაქტო პუნქტის დაფუძნების მთავარი ხიბლი მდგომარეობს იმაში, რომ პირთა პრაქტიკულად ფართო წრეს, არიან ეს თანამშრომლები, არასამთავრობო სექტორის წარმომადგენლები თუ ინდივიდები, რომლებიც წარმოადგენენ დაინტერესებულ მხარეს, აქვთ შესაძლებლობა, რომ შეიტანონ საჩივარი კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის პოტენციური დარღვევის ფაქტებზე⁴³. აღსანიშნავია, რომ ეროვნული საკონტაქტო პუნქტები თავისი შინაარსით გახლავთ არა სასამართლოს ტიპის, არამედ, უმეტესწილად, მედიაციის ტიპის მექანიზმები, რომლებიც OECD-ის შექმნილი სახელმძღვანელოს შემადგენელი რბილი სამართლის ჩარჩოს ნაწილს წარმოადგენს. დავის პირველადი მიმოხილვის შემდგომ, ეროვნული საკონტაქტო პუნქტი იღებს გადაწყვეტილებას საქმის დახურვის ან გაგრძელების შესახებ. საქმის გაგრძელების შემთხვევაში, თავად ეროვნული საკონტაქტო პუნქტი უწყობს ხელს მხარეებს, რომ ერთობლივად მიაღწიონ პრობლემის გადაწყვეტის გზას. ეს შეიძლება გამოიხატოს მედიაციით, დიალოგის ნახალებისებით თუ სხვაგვარი ფორმატით,

⁴¹ Gaukrodger (2021), 81-84.

⁴² OECD, *OECD Guidelines for Multinational Enterprises on Responsible Business Conduct* (2023), I. 1 (Council Decision).

⁴³ Bhatt, K., Erdem Türkelli, G. (2021). 'OECD National Contact Points as Sites of Effective Remedy: New Expressions of the Role and Rule of Law within Market Globalization?' *Business and Human Rights Journal*, 6, 423, 426.

რაც ხელს უწყობს მხარეებს გადანყვეტის გზის მიღწევაში. მიუხედავად იმისა, რომ ეროვნულ საკონტაქტო პუნქტს არ აქვს ქმედითი ბერკეტები ამ პროცესში, იგი დავის დასასრულს აქვეყნებს საჯარო განცხადებას. ეს განცხადება, როგორც წესი, შეიცავს ინფორმაციას იმის თაობაზე, თუ რას შეეხებოდა დავა, რა ნაბიჯები გადაიდგა, თუ იქნა შეთანხმება მიღწეული, გააუმჯობესა თუ არა კომპანიამ თავისი ქცევის სტანდარტი. ამგვარი გამჭვირვალობა, მიუხედავად მხოტავი მექანიზმების ნაკლებობისა, უზრუნველყოფს კორპორაციების მიერ კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის სტანდარტებთან, უფრო კონკრეტულად კი, OECD-ის სახელმძღვანელოს მიერ განსაზღვრულ პრინციპებთან თანხვედრაში ყოფნას⁴⁴.

მნიშვნელოვანია ხაზი გაესვას იმას, თუ რატომ არის აღნიშნული შესაძლებლობა განსაკუთრებით რელევანტური მოცემული ნაშრომის მიზნებისთვის. მიუხედავად იმისა, რომ ეროვნული საკონტაქტო პუნქტის არსებობა თავისი შინაარსით არაა მიმართული მხოლოდ უცხოელ ინვესტორებზე და თავის თავში გულისხმობს უცხოურთან ერთად ადგილობრივი კორპორაციების კონტროლსაც, მისი ენდემური ხასიათის გათვალისწინებით, იგი შესაძლოა იდეალურად მიესადაგებოდეს იმ გამონკვევებს, რაც კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის ქმედითი ნორმებით მოწესრიგებას სდევს თან. კერძოდ, რამდენადაც ეროვნული საკონტაქტო პუნქტი არ გახლავთ მყარი სამართლის ინსტრუმენტი, მოსალოდნელია, რომ მას არ ექნება იგივე მასშტაბის დამაშინებელი ეფექტი ინვესტორებზე, რაც მხოტავი ძალის გადანყვეტილებათა მიღების ბერკეტის მქონე ინსტიტუტს ექნებოდა.

ამის პარალელურად კი, კორპორაციები მაინც ვერ უგულებელყოფდნენ კორპორაციათა სოციალურ პასუხისმგებლობას. დავების საჯარო ხასიათი უბიძგებს უცხოურ კორპორაციებს, თავიდან აიცილონ დასაქმებულთა შრომითი უფლებების, გარემოსა და სოციუმის ინტერესების ხელყოფა. ამ შემთხვევაში, ამგვარი ქცევა არა გარეშე ინსტიტუტების თუ ადგილობრივი კანონმდებლობის მიერ იძულების, არამედ საკუთარი თავის რეპუტაციული ზიანისაგან დაცვის მიზნიდან გამომდინარეობს.

მიუხედავად ამისა, ეროვნული საკონტაქტო პუნქტის დაარსება და პოპულარიზება ქვეყანაში, თავის თავში არ გამოორიცხავს ეროვნული სამართლით განსაზღვრული სხვა ინსტრუმენტების მიერ ინვესტორთათვის პასუხისმგებლობის დაკისრებას, მათი მხრიდან კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის დარღვევის შემთხვევაში. საჭირო იქნება იმგვარი სისტემის სიფრთხილით ჩამოყა-

⁴⁴ Bhatt & Erdem Türkelli. (2021), 441.

ლიბება, რომელიც უზრუნველყოფდა ეროვნული საკონტაქტო პუნქტის, როგორც ერთგვარი ცენტრალური ფორუმის, განსაზღვრას კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის პოტენციური დარღვევების შემთხვევაში.

**6.4. საქართველოსთვის შესაფერისი მოდელის კონტურები:
პრაქტიკული წინადადებები კორპორაციული სოციალური
პასუხისმგებლობის ინტეგრაციისთვის**

წინა ქვეთავებში განხილული საკითხების შეჯამებისთვის და კითხვაზე, თუ როგორი მიდგომა იქნება ყველაზე ოპტიმალური საქართველოს შემთხვევაში პასუხის გასაცემად, მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ სასურველი იქნება ნიდელანდების მოდელურ ომხრივ საინვესტიციო შეთანხმებაში არსებული რამდენიმე ელემენტის განმეორება საქართველოს მოდელურ ჩანაწერშიც.

პირველ რიგში, მნიშვნელოვანი იქნებოდა იმის ხაზგასმა, რომ ინვესტორის მიერ სერიოზული ზიანის გამოწვევის შემთხვევაში დადგებოდა მისი პასუხისმგებლობაც ქვეყანაში. ასევე მნიშვნელოვანია განმარტებული იქნას სერიოზული ზიანის დეფინიცია, ისევე როგორც დაკონკრეტებულია, მაგალითისათვის, სიცოცხლის მოსპობა ან პირადი ზიანი ნიდერლანდების მოდელში⁴⁵. აგრეთვე, დადებითი ტენდენცია იქნებოდა ინვესტორთა წახალისების საკითხის განსაზღვრაც, რაც შესაძლოა გამოიხატოს, მათ შორის, საგადასახადო შეღავათებშიც.

აღნიშნულის გარდა, შესაძლებელია მომხდარიყო სამართლებრივი კავშირის დადგენა კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის ნორმათა თანხვედრასა და ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ ინვესტორთა დაცვის გარანტიებს შორის. ეს გულისხმობს ადამიანის უფლებათა დაცვის ან პასუხისმგებლიანი ბიზნესის ქცევისათვის სათანადო სიფრთხილის გამოჩენას, როგორც ერთგვარი წინაპირობის დანესებას იმისათვის, რომ ინვესტორს გააჩნდეს შეთანხმებით გათვალისწინებული დაცვის გარანტიები. მიუხედავად იმისა, რომ ამგვარი მიდგომა დღეისათვის არ გვხვდება არც ერთ ორმხრივ საინვესტიციო შეთანხმებაში, მისი დანერგვა შედეგად განაპირობებდა პასუხისმგებლიანი ქცევის გაუმჯობესებას უცხოელი ინვესტორების მხრიდან, მყარი სამართლით გათვალისწინებული იმგვარი ნორმების გარეშე, რომელთა არსებობაც ჩვეულებრივ რისკის შემცველია ინვესტორთათვის⁴⁶.

⁴⁵ Dutch Model BIT (2019), Art. 7 (4).

⁴⁶ Gaukrodger (2021), 108.

7. დასკვნა

კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის როლის გაძლიერება საერთაშორისო საინვესტიციო სამართალში არის იმ მზარდი კონსესუსის ერთგვარი გამოძახილი, რომლის თანახმად, ინვესტორთა უფლებები უნდა იქნას დაბალანსებული მათ პასუხისმგებლობებთან. ნაშრომში ნაჩვენებია, რომ საქართველოს არსებული ორმხრივი საინვესტიციო შეთანხმებები ძირითადად მორგებულია ტრადიციულ, ინვესტორთა უფლებების დაცვაზე ორიენტირებულ მოდელზე, სადაც პრაქტიკულად არ რჩება სივრცე გარემოს, სოციალურ თუ ადამიანის უფლებათა დაცვის საკითხებისათვის.

მიუხედავად ამისა, ბოლოდროინდელმა პრაქტიკამ, რაც, უნინარეს ყოვლისა, 2024 წელს უნგრეთთან დადებულ შეთანხმებას გულისხმობს, ცხადყო, რომ საქართველოს მიდგომა განიცდის ეტაპობრივ ცვლილებებს კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის პრინციპების აღიარებისაკენ ორმხრივ საინვესტიციო ხელშეკრულებებში. ეს, ამ ეტაპზე, რბილი სამართლის ნორმების სახით ვლინდება. ამის მიზეზი საქართველოს ფრთხილი პოლიტიკაა – დარჩეს მიმზიდველი უცხოელი ინვესტორებისათვის, მაგრამ, ამავე დროს, უპასუხოს თანამედროვე გამოწვევებს და უზრუნველყოს პასუხისმგებლიანი ბიზნესის ქცევის სტანდარტის დაცვა.

მიუხედავად ამისა, მოცემული ანალიზის შედეგად ნათელია, რომ მხოლოდ რბილი სამართლის ნორმებით დარეგულირებული კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობა არასაკმარისია უცხოელ ინვესტორთა სრულყოფილი პასუხისმგებლობისათვის. აღსრულებადი მექანიზმების თუ სამართლებრივი სიცხადის გარეშე, რბილი სამართლის ნორმები მოსალოდნელია, მხოლოდ სიმბოლური დანიშნულების ჩანანერებად დარჩნენ. მეორე მხრივ კი, მბოჭავი ხასიათის ნორმები, რომლებიც, მათ შორის, განხილულ იქნა მსჯელობისას, ატარებენ გარკვეულ რისკებს საქართველოს ტიპის სახელმწიფოებისათვის. ეს რისკები განსაკუთრებით აქტუალურია იმგვარი ინსტიტუციური ინფრასტრუქტურის არსებობის პირობებში, რომელსაც არ ძალუძს უცხოელ ინვესტორთა ვალდებულებების ეფექტიანი მონიტორინგი, თუ ამ ვალდებულებათა აღსრულება.

ამ ყოველივეს მიყვავართ დაბალანსებული მოდელის არსებობის საჭიროებისაკენ, რომელიც ინტეგრირებული იქნება საქართველოს ორმხრივ საინვესტიციო ხელშეკრულებებში: მოდელის, რომელიც თავიდან იცილებს, როგორც მბოჭავი ხასიათის ვალდებულებების დაკისრებას ინვესტორთათვის, აგრეთვე ცალსახად სიმბოლური ხასიათის ჩანანერებს. ნიდერლანდების მიერ შემუშავებული მოდე-

ლური შეთანხმების ტექსტი, მის მიერ სავალდებულო და არასავალდებულო ელემენტების ეფექტიანი ინტეგრირების შედეგად, ამ მიმართულებით მნიშვნელოვან ნიმუშად იქცა საერთაშორისო დონეზე. მნიშვნელოვანია, რომ საქართველოს მიდგომა მისადაგოს მის სამართლებრივ, ეკონომიკურ და ინსტიტუციონალურ კონტექსტს, დაიცვას ეროვნული მოპყრობის პრინციპი და შიდა სამართლებრივი სტანდარტები და უზრუნველყოს დამოუკიდებელი სამეთვალყურეო ინსტიტუტის დანერგვა, როგორცაა ეროვნული საკონტაქტო პუნქტი.

საბოლოო ჯამში, ნაშრომის მთავარი მიზანია ცხადყოს, რომ კორპორაციათა სოციალური პასუხისმგებლობის მონესრიგება საინვესტიციო შეთანხმებებში არის უფრო მეტი, ვიდრე დამატებითი ჩანაწერი ხელშეკრულებაში, ეს არის სიმეტრიის აღდგენის მექანიზმი იმ სისტემაში, რომელიც ტრადიციულად ასიმეტრიულობაზე იყო დაფუძნებული. ამ პროცესში კი საქართველოს ამოცანაა, არა უბრალოდ მისდიოს საერთაშორისო ტენდენციებს, არამედ არსებითად გარდაქმნას მისი საინვესტიციო სახელშეკრულებო პრაქტიკა იმგვარად, რომ ხელი შეუწყოს მდგრადი განვითარებისა და სამართლებრივი პასუხისმგებლობის მიზნების განხორციელებას, ხოლო პარალელურად შეინარჩუნოს კონკურენტუნარიანობა. ზემოთ განხილული საკითხებიც სწორედ ამ ძირითადი მიზნისაკენ მიმავალ გზაზე, საქართველოს მზადყოფნის ხარისხის გაძლიერებას ემსახურება.

გამოყენებული ლიტერატურა

ციხეჯი, მონოგრაფიაში

- Kryvoi, Y. (2020). Three Dimensions of Inequality in International Investment Law. *British Institute of International and Comparative Law*.
- Dolzer, R., Schreuer, C. (2012). *Principles of International Investment Law* (2nd ed., OUP).

სტატიები

- Crow, K., Lorenzoni Escobar, L. (2023). International corporate obligations, human rights, and the Urbaser standard: Breaking new ground? *Beiträge zum Transnationalen Wirtschaftsrecht*.
- Gaukrodger, D. (2021). „Business Responsibilities and Investment Treaties“. *OECD Working Papers on International Investment*, №2021/02, OECD Publishing.
- Bueno, N., Yilmaz Vastardis, A., Ngueuleu Djeuga, I. (2023). ‘Investor Human Rights and Environmental Obligations: The Need to Redesign Corporate Social Responsibility Clauses’. *Journal of World Investment & Trade*, 24.

- Schacherer, S. (2024). 'Building Responsible and Sustainable Supply Chain Frameworks: Limits of International Investment Law and the CSR Initiatives Taken by the EU and China'. *Asia Pacific Law Review*, 32.
- Ho, J. (2019). 'The Creation of Elusive Investor Responsibility'. *American Journal of International Law (AJIL) – AJIL Unbound*. 113.
- Islam, R. (n.d.). Human Rights Obligations in FDI Operation: A Paradigm Shift in BITs, *Dhaka University Law Journal*.
- De Brabandere, E. (2018). 'Human Rights and International Investment Law'. Grotius Centre Working Paper Series, 2018/075-HRL.
- Bhatt, K., Erdem Türkelli, G. (2021). 'OECD National Contact Points as Sites of Effective Remedy: New Expressions of the Role and Rule of Law within Market Globalization?' *Business and Human Rights Journal*, 6.

საპარტელეროვი დოკუმენტები

- საქართველოს ადამიანის უფლებათა დაცვის ეროვნული სტრატეგია, საქართველოს მთავრობა (2022–2030 წლებისთვის).
- საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს შრომის კოდექსი“.
- საქართველოს კანონი „გარემოს დაცვის შესახებ“.
- საქართველოს კანონი „ბუღალტრული აღრიცხვის, ანგარიშგებისა და აუდიტის შესახებ“.
- Reciprocal Investment Promotion and Protection Agreement Between the Government of the Kingdom of Morocco and the Government of the Federal Republic of Nigeria (2016).
- Netherlands Model Investment Agreement (22 March 2019).
- UN Human Rights Council. (2011). Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the United Nations „Protect, Respect and Remedy“ Framework.
- Supplementary Act A/SA.3/12/08 Adopting Community Rules on Investment and the Modalities for Their Implementation within the Economic Community of West African States (2008).
- Free Trade Agreement Between Canada and the Republic of Peru (2009).
- Comprehensive Economic and Trade Agreement Between Canada and the European Union and Its Member States (2017).
- Protocol Between the Republic of Estonia and Georgia to Amend the Agreement Between the Republic of Estonia and Georgia on the Promotion and Reciprocal Protection of Investments (2016).

- Agreement Between the Czech Republic and Georgia for the Promotion and Reciprocal Protection of Investments (2009).
- Agreement Between the Government of the Republic of Belarus and the Government of Georgia on the Promotion and Reciprocal Protection of Investments (2017).
- Agreement Between the Government of Hungary and the Government of Georgia for the Promotion and Reciprocal Protection of Investments (2024).
- Agreement Between the Government of the Republic of Turkey and the Government of Georgia Concerning the Reciprocal Promotion and Protection of Investments (2016).
- Agreement Between the Swiss Confederation and Georgia on the Promotion and Reciprocal Protection of Investments (2014).
- Agreement Between the Government of Georgia and the Government of the United Arab Emirates on the Promotion and Reciprocal Protection of Investments (2017).
- Bulgaria Model Investment Agreement (18 January 2023).
- United States Model BIT (1 January 2012).
- French Duty of Vigilance Law (Loi n° 2017-399 du 27 mars 2017 relative au devoir de vigilance des sociétés mères et des entreprises donneuses d'ordre). (2017).
- German Supply Chain Due Diligence Act (Lieferkettensorgfaltspflichtengesetz, LkSG) (2023).
- OECD, OECD Guidelines for Multinational Enterprises on Responsible Business Conduct (2023), (Council Decision).

პრეცედენტი

- Urbaser S.A. and Consorcio de Aguas Bilbao Bizkaia v. The Argentine Republic, ICSID Case №ARB/07/26, Award (8 December 2016).
- Copper Mesa Mining Corporation v. Republic of Ecuador, UNCITRAL, PCA Case №2012-2, Award (15 March 2016).
- Bear Creek Mining Corporation v. Republic of Peru, ICSID Case №ARB/14/21, Award (30 November 2017).

ინტერნეტ-რესურსები

- UNCTAD (25 November 2025). International Investment Agreements Navigator. <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements>.

LEGAL TRANSFORMATION OF GEORGIA'S INVESTMENT POLICY: ENHANCING CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY IN BILATERAL INVESTMENT AGREEMENTS

SHOTA MSHVENIERADZE

PhD Candidate, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,
Master of Laws in Globalization and Law,
Maastricht University (The Kingdom of the Netherlands),
Lawyer, Department of Agreements Expertise and Court Representation,
Ministry of Justice of Georgia
mshvenieradzeshota@gmail.com

Abstract. This paper examines the prospects of implementing corporate social responsibility in the bilateral investment agreements of Georgia. The traditional understanding of BITs is characterized by asymmetry. They establish the rights of foreign investors in the host country but often fail to regulate their social, environmental, and human rights responsibilities. However, recent tendencies clearly show that this approach is gradually shifting toward establishing higher standards of responsible business conduct. The first major step taken by Georgia in line with this global trend was the introduction of the Hungary-Georgia BIT. In that treaty, there is an explicit emphasis on CSR, which represents a significant step forward. Given all that, this article analyses why it is important to have a balanced model of CSR regulations in BITs and how this goal might best be achieved.

Keywords: *Bilateral Investment Treaties, Corporate Social Responsibility, Foreign Investors' Responsibility, International Investment Law*

REFERENCES**BOOKS, MONOGRAPHY**

- Kryvoi, Y. (2020). Three Dimensions of Inequality in International Investment Law. *British Institute of International and Comparative Law*.
- Dolzer, R., Schreuer, C. (2012). *Principles of International Investment Law* (2nd ed., OUP).

ARTICLES

- Crow, K., Lorenzoni Escobar, L. (2023). International corporate obligations, human rights, and the Urbaser standard: Breaking new ground? *Beiträge zum Transnationalen Wirtschaftsrecht*.
- Gaukrodger, D. (2021). „Business Responsibilities and Investment Treaties“. *OECD Working Papers on International Investment*, №2021/02, OECD Publishing.
- Bueno, N., Yilmaz Vastardis, A., Ngueuleu Djeuga, I. (2023). ‘Investor Human Rights and Environmental Obligations: The Need to Redesign Corporate Social Responsibility Clauses’. *Journal of World Investment & Trade*, 24.
- Schacherer, S. (2024). ‘Building Responsible and Sustainable Supply Chain Frameworks: Limits of International Investment Law and the CSR Initiatives Taken by the EU and China’. *Asia Pacific Law Review*, 32.
- Ho, J. (2019). ‘The Creation of Elusive Investor Responsibility’. *American Journal of International Law (AJIL) – AJIL Unbound.*, 113.
- Islam, R. (n.d.). Human Rights Obligations in FDI Operation: A Paradigm Shift in BITs, *Dhaka University Law Journal*.
- De Brabandere, E. (2018). ‘Human Rights and International Investment Law’. *Grotius Centre Working Paper Series*, 2018/075-HRL.
- Bhatt, K., Erdem Türkelli, G. (2021). ‘OECD National Contact Points as Sites of Effective Remedy: New Expressions of the Role and Rule of Law within Market Globalization?’ *Business and Human Rights Journal*, 6.

LEGAL DOCUMENTS

- Government of Georgia, Georgian National Human Rights Strategy for 2022-2030.
- Organic Law of Georgia – Labour Code of Georgia.
- Law of Georgia on Environmental Protection.
- Law of Georgia on Accounting, Reporting and Audit.

- Reciprocal Investment Promotion and Protection Agreement Between the Government of the Kingdom of Morocco and the Government of the Federal Republic of Nigeria (2016).
- Netherlands Model Investment Agreement (22 March 2019).
- UN Human Rights Council. (2011). Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the United Nations „Protect, Respect and Remedy“ Framework.
- Supplementary Act A/SA.3/12/08 Adopting Community Rules on Investment and the Modalities for Their Implementation within the Economic Community of West African States (2008).
- Free Trade Agreement Between Canada and the Republic of Peru (2009).
- Comprehensive Economic and Trade Agreement Between Canada and the European Union and Its Member States (2017).
- Protocol Between the Republic of Estonia and Georgia to Amend the Agreement Between the Republic of Estonia and Georgia on the Promotion and Reciprocal Protection of Investments (2016).
- Agreement Between the Czech Republic and Georgia for the Promotion and Reciprocal Protection of Investments (2009).
- Agreement Between the Government of the Republic of Belarus and the Government of Georgia on the Promotion and Reciprocal Protection of Investments (2017).
- Agreement Between the Government of Hungary and the Government of Georgia for the Promotion and Reciprocal Protection of Investments (2024).
- Agreement Between the Government of the Republic of Turkey and the Government of Georgia Concerning the Reciprocal Promotion and Protection of Investments (2016).
- Agreement Between the Swiss Confederation and Georgia on the Promotion and Reciprocal Protection of Investments (2014).
- Agreement Between the Government of Georgia and the Government of the United Arab Emirates on the Promotion and Reciprocal Protection of Investments (2017).
- Bulgaria Model Investment Agreement (18 January 2023).
- United States Model BIT (1 January 2012).
- French Duty of Vigilance Law (Loi n° 2017-399 du 27 mars 2017 relative au devoir de vigilance des sociétés mères et des entreprises donneuses d'ordre) (2017).
- German Supply Chain Due Diligence Act (Lieferkettensorgfaltspflichtengesetz, LkSG) (2023).

OECD, OECD Guidelines for Multinational Enterprises on Responsible Business Conduct (2023), (Council Decision).

CASE LAW

Urbaser S.A. and Consorcio de Aguas Bilbao Bizkaia v. The Argentine Republic, ICSID Case №ARB/07/26, Award (8 December 2016).

Copper Mesa Mining Corporation v. Republic of Ecuador, UNCITRAL, PCA Case №2012-2, Award (15 March 2016).

Bear Creek Mining Corporation v. Republic of Peru, ICSID Case №ARB/14/21, Award (30 November 2017).

WEB-RESOURCES

UNCTAD (25 November 2025). International Investment Agreements Navigator. <https://investmentpolicy.unctad.org>.